

СЕКЦІЯ 1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Володимир Александрович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО- ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Автор піднімає питання домінантності впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на формування відповідальності. Зосереджено увагу на важливості урахування соціальних чинників у ході військово-професійної підготовки військовослужбовців Збройних сил України. Виокремлено основні групи факторів, що впливають на військово-професійну підготовку військовослужбовців. Сформовано авторське бачення щодо соціальних чинників, які впливають на формування військово-професійної відповідальності.

Ключові слова: *відповідальність, військово-професійна відповідальність, соціальні чинники, військовослужбовці.*

Реалії ведення російсько-української війни та умови організації військово-професійної підготовки військовослужбовців акцентують нагальну потребу зміни підходів та урахування усіх необхідних аспектів, що сприятимуть формуванню та становленню військовослужбовця як бойової одиниці підрозділу, яка об'єктивно оцінює власні дії та вчинки, а також усвідомлює наслідки та їх вплив на інших військовослужбовців. Саме військово-професійна відповідальність наразі постає домінуючою рисою для військовослужбовця з огляду на покладені на нього службово-бойові завдання щодо захисту держави, як перед самим собою та іншими військовослужбовцями його підрозділу, так і перед соціумом взагалом.

Насамперед вбачаємо доцільним взяти за основу нашого дослідження наукову категорію «відповідальність», яку через призму трактування

О. Капінуса ми розглядаємо як «моральне надбання людини, що характеризується розкриттям її духовного потенціалу» [3, с. 6]. Враховуючи особливості умов військової служби та завдань, які покладають на військовослужбовців, то дефініцію «військово-професійна відповідальність» трактуємо як специфічну характеристику особистості військовослужбовця, що формується в результаті об'єднання набору усіх його моральних рис відповідно до спеціалізації та роду військ військовослужбовця.

Освітньо-виховний процес формування військово-професійної відповідальності військовослужбовців детермінується різними рівнями та чинниками, що здійснюють вплив. Щодо градації рівнів ми вбачаємо такий умовний поділ, що відображає саме особливості військової професії:

- макрорівень (соціальна структура суспільства, потреби та інтереси Збройних сил України на рівнях Міністерства оборони України та Генерального штабу, правові норми, моральні принципи держави, організації та державних установ);

- мікрорівень (соціальна структура бригади, підрозділу, професійного рівня, побутові питання на рівні підрозділу – цінності та традиції);

- індивідуальний рівень (внутрішні чинники, що визначають моделі поведінки).

Беззаперечно, системне перебування військовослужбовця в умовах бойових дій здійснює вплив на психологічну готовність та формування відповідальності як негативно, так і позитивно, виступаючи каталізатором до прояву ініціативності щодо ухвалення рішень.

Важливою є думка В. Бойка і Р. Хомчака [1, с. 20], які у своєму дослідженні «Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності» визначають ключові групи чинників, що впливають на військово-професійну підготовку військовослужбовців – фізіологічні, психоемоціональні, соціальні, інформаційно-когнітивні, інтенсивність і тривалість дії стресогенних факторів. Проте, для проведення нашого подальшого дослідження, ми вирішили деталізовано зосередити увагу на соціальних, які включають в себе: нерозуміння та неприйняття цілей бойових дій, підвищена відповідальність за свої дії, утрата соціального статусу, відсутність контакту з близькими, неможливість змінити умови свого існування, морально-етичний зсув, зміна морально-етичних цінностей і стосунків у соціальному оточенні.

Вважаємо, що основою формування військово-професійної відповідальності військовослужбовців є середовище в якому знаходиться військовослужбовець, що й обумовлює сформованість його системи моральних та етичних цінностей, а також створює передумови до перейняття ним моделей поведінки як командирів, так й інших військовослужбовців.

Враховуючи особливості військово-професійної діяльності військовослужбовців та досвід російсько-української війни, ми сформуvalи авторське бачення щодо соціальних чинників, які впливають на формування військово-професійної відповідальності та поділяються на дві основні групи – зовнішні та внутрішні.

До домінантних зовнішніх соціальних чинників формування військово-професійної відповідальності нами відносяться такі:

- Етос окремого роду (виду) військ (наприклад, етос піхотинця [2]);
- соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей;
- моральні принципи, традиції та цінності бригади та підрозділу, де перебуває військовослужбовець;
- система дисциплінарної практики або її відсутність;
- модель поведінки командира (сержанта);
- відсутність контакту з близькими, неприйняття військових цінностей членами сім'ї;
- громадянська позиція територіальної громади;
- утрата цивільного соціального статусу (для мобілізованих);
- неприйняття думок та поглядів підрозділом (бойовою командою);
- відсутність належних соціально-побутових умов та медичного забезпечення;
- довіра на усіх рівнях.

Серед провідних внутрішніх соціальних чинників формування військово-професійної відповідальності визначаємо такі як:

- нерозуміння та неприйняття цілей бойових дій;
- підвищена відповідальність за свої дії;
- неможливість змінити умови свого існування;
- морально-етичний зсув через поведінку під час бойових дій;

- відсутність бажання бути залученим до виконання завдань підрозділом;
- рівень знань та військової підготовки;
- впевненість в отриманні зворотного зв'язку після виконання завдання;
- високий рівень сформованої волі;
- аналіз моделей поведінки та прояву професійно-важливих якостей, як особистих, так й інших військовослужбовців.

Отже, враховуючи вищезазначене можемо дійти висновку, що військово-професійне середовище та діяльність військовослужбовців зумовлена чинниками, зокрема соціальними, які впливають на формування військово-професійної відповідальності. Поряд з тим, провідними зовнішніми соціальними чинниками ми вважаємо – Етос окремого роду (виду) військ, соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, моральні принципи, традиції та цінності бригади та підрозділу, де перебуває військовослужбовець; а внутрішніми соціальними чинниками – підвищену відповідальність за свої дії, рівень знань та військової підготовки, нерозуміння та неприйняття цілей бойових дій. Подальшим напрямком нашого наукового пошуку вбачаємо дослідження та аналіз методів формування військово-професійної відповідальності з огляду на виокремлені чинники.

Список використаних джерел

1. Бойко В., Хомчак Р. Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності. *Військова освіта*. 2017. № 2. С. 19–27.
2. Етос піхотинця. URL: <https://landforces.mil.gov.ua/infantry-ethos> (дата звернення: 14.04.2025).
3. Капінус О. С. Соціальна відповідальність офіцера: Монографія. Львів: НАСВ, 2019. 213 с.

Тарас Бзовський

аспірант

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль

ПОТЕНЦІАЛ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ